

ВЛАДИМИР БАРОВИЋ
Филозофски факултет
Нови Сад

УДК 316.774:316.334.2(430+497.11)

Прегледни рад
Примљен: 24.07.2020
Одобен: 23.08.2020
Страна: 29-37

МЕДИЈСКО ИЗВЕШТАВАЊЕ О ПРИВРЕДНОЈ И СОЦИЈАЛНОЈ СНАЗИ ДОМАЋИХ НЕМАЦА У ДУНАВСКОЈ БАНОВИНИ

Сажетак: У раду се анализира писање штампаних медија на српском и немачкој језику о привредном потенцијалу Немаца који су живели у Дунавској бановини (територија данашње Војводине) између два светска рата. У раду су изнети подаци о поседу земље према националној припадности, затим банкарском сектору, задругама и аграрним удружењима којима су управљали војвођански Немци. Посебно је анализирана теза да су Немци смишљено и плански куповали земљу у Дунавској бановини. У тексту је изнет и низ података о немачком задругарству које је било добро организовано и давало је изузетне резултате за дати историјски период. На крају рада је дата оцена да су медији на српском језику како се априлски рат приближавао све интензивније писали о Немцима уз нагласак да је било и објективних новинарских анализа о стању немачке привредне моћи и социјалне снаге.

Кључне речи: медији, новине, Немци, привреда, Дунавска бановина, социјално стање

Уводно разматрање

У послератном периоду у Војводини су постојала гледишта да су Немци били веома богати као национална заједница, као и да су „швапске“ куће биле највеће, а имања најбоља. Ако се изузму елементи као што су савремене агротехничке мере и вредноћа, као и менталитет немачког становништва, поставља се питање да ли је та констатација заиста са историографског аспекта и оправдана. Постоји и једна стара теза, лансирана још пре Другог светског рата, да су војвођански Немци по наводној директиви и уз материјалну помоћ Трећег рајха систематски куповали најбољу обрадиву земљу из чисто политичких разлога. Да бисмо сагледали те поставке, које и данас имају поборнике, анализираћемо фактографију која се тиче поменуте проблематике.

Пре аграрне реформе, која је почела након уједињења тј. већ 1919. године, на територији некадашње јужне Угарске, Немци су процентуално имали највише (37,4%) поседа величине од 25 до 50 хектара, затим великих поседа

преко 50 хектара (31,6%), али и знатан проценат средњих поседа од 5 до 25 хектара (24,3%) као и немали број ситних сеоских поседа испод 2,5 хектара (24,6%) (Јањетовић, 2005: 145). Ако у исто време упоредимо податке са Србима, можемо установити да су Немци имали више крупних поседника, али је чињеница да су Срби имали доминантан статус у средњим поседима до 50 хектара. Становништво Краљевине СХС/Југославије у огромном проценту било је усмерено на земљорадњу – 1921. године чак 78,87 % становништва, а десет година касније тај удео пао је за само два процента (76,58%), тако да можемо закључити да је поседовање земље било веома значајно политичко и, наравно, привредно питање (Петрановић, 1988:67). Мада су немачки велепоседници предњачили у односу на друге народе, било је доста и немачких ситних поседника па и беземљаша иако Немци (као ни друге мањине) нису били обухваћени аграрном реформом која је са гледишта југословенских власти имала циљ да се да предност „државном народу“ (под тим су подразумевани конститутивни народи: Срби, Хрвати и Словенци).

Пред Други светски рат Немци су, по истраживањима Николе Гаћеше, имали 23,22% (663.572 кј) обрадиве земље у Војводини и били су на другом месту одмах иза Срба, док су Мађари имали скоро дупло мање земље од Немаца (Јањетовић, 2005: 148). Треба истаћи да је у Војводини велики проценат градског становништва обављао пољопривредне послове и то им је био примарни начин привређивања, те је такав случај и са Немцима, од којих је 65% сеоског становништва и 30% градског живело од пољопривреде. Према истраживањима немачког историчара Јохана Вишта, велики број Немаца поседовао је мале обрадиве површине (до 10 јутара имало је чак 36,6%, а до 20 јутара 32,3% Немаца) (Јањетовић, 2005: 151-152).

Теза о планској куповини земље

И поред тога што су имали мали број велепоседника, Немци су због рационалног газдовања и пословичне штедљивости имали могућност за куповину земље, а често су због наведених особина и сиромашнији сељаци постајали потенцијални купци, што су Срби и други народи тумачили као да су сви богаташи (касније то постаје стереотоп, мада је познато да је било и немачке сиротиње, радника, сељака надничара и сл.). Није безначајна особина Немаца у Војводини ни то што су они већином били религиозни људи и што се нису тако лако одавали чарима алкохола. То је свакако утицало на продуктивност и рационално газдовање, што обавезно треба узимати у обзир као један од битних елемената немачког успешног привређивања. Једно до важних питања које је актуелизовано пред Други светски рат била је наводна смишљена и планска куповина земље која је финансирана и диригована из Хитлерове Немачке. У домаћу јавност ту теорију је унео министар унутрашњих дела Коросец, који је спомињао суму од 300 милиона динара које је домаћим фолксдојчерима послао Трећи рајх да би купили земљу уз границу (која је са војног гледишта стратешки важан појас) (Јањетовић, 2005: 165).

Уредба о ограничењу промета некретнина прво је примењивана у данашњој Словенији односно Дравској бановини (од 04. 09. 1936. године) да би била проширена и на Војводину односно Дунавску бановину, 18. фебруара 1938. године. Уредба је регулисала промет некретнина на тај начин што га је забрањивала до 50 километара од државне границе у дубину територије уколико је хипотетичка куповина угрожавала државну безбедност, служила шпекулацији или стварању велепоседа. Ако би неки припадник немачке мањине желео да купи неки посед, онда би посебна комисија морала да процени и одобри пренос власништва над земљом са једног лица на друго (у нашем случају Немца). Ако је продавац припадао државном народу, онда је комисија по аутоматизму одбијала да се изврши пренос власништва на друго лице, правдајући то државном безбедношћу или неким другим наведеним нормама које је Уредба прописивала. Како се приближавао рат и аспирације Немачке све више расле, фама око наводне планске куповине имања од стране фолксдојчера постајала је све актуелнија те се створила могућност разних видова корупције и подмићивања, јер је препис земље зависио од мишљења комисије (Стенограмске белешке, 1939:698). Поменути уредбу веома су негативно тумачиле националне мањине, у првом реду Немци и Мађари, те су и дипломатски представници њихових матичних држава захтевали њено повлачење, а то је учињено тек у склопу државних спољнополитичких мера у циљу приближавања Немачкој (нису небитни ни успеси Вермахта у Француској), те је Уредба повучена (важила је још само за земљу око пограничних утврђених рејона) 19. септембра 1940. године (Касаш, 1980: 184). Чињеница је да су поменуте мере предузете на захтев словеначких националистичких кругова и да нема утемељених историографских података да је постојала систематска и смишљена акција из Немачке у циљу наводне куповине земље.

Српска штампа о немачкој привреди и социјалном стању

О приказивању Немаца као срачунатих узурпатора земље писала је ондашња домаћа штампа те је тако новосадски дневни лист „Дан“ под насловом „Немци у Бачком Брестовцу имају 82 од сто земљишта у својим рукама“ износио пред читаоце следећу репортажу: „Немци су били према нама голаћи који су овамо дошли са куферчетом на леђима. За земљорадњу нису били способни, јер међу њима је било и ратних инвалида, којима посао није била земљорадња. И данас се та шака јада са новим насељеницима раширила у толикој мери, да је наше село изгубило свој некадашњи српски карактер тако, да ми данас немамо у Бачком Брестовцу ни једне чисто српске улице... Наши велики капитали пропали су и отишли у њихове руке, и они данас као тешки богаташи с висине гледају на нас и нашу сиротињу из националних разлога неће да запосле. Преклањске године су прославили 150-годишњицу свог насељавања овде код нас која је текла са највећом помпом, и са гостима из Немачке и славили су своју победу над нама, јер им је успело, да наш народ, са малим изузетком, доведу такорећи до просјачког штапа“ – јадикује шездесетшестогодишњи мештанин

Сава Деспотовић Тоши Искруљеву, који је објавио читаве фељтоне на тему „Војвођанска села у прошлости и данас“ (Дан, 14.5.1938.). Аутор текста и његов саговорник нису објаснили како је то пропао њихов велики капитал и како су то Немци, неспособни за земљорадњу, постали богаташи који већински народ гледају с висине. Аутор ламентира над судбином Срба, које су Немци смишљено економски упропастили и затим даје статистичке податке о наведеном процесу куповине земље. „Али богатство Шваба у Бачком Брестовцу не огледа се само у томе, што они данас држе огроман део брестовачког хатара, већ је оно велико нарочито и због тога, што они држе и од суседног чисто српског села Стапара близу 5000 јутара у својим рукама, док од суседног мађарског села Дорослова немају ни равно 300 јутара... И сад док Срби у Стапару, који броје око 6000 душа, а хатар им броји око 14.000 јутара земље, не поседују више од 8000 јутара земље, дотле Швабе у Бачком Брестовцу, којих има око 4300 душа поседују једно на друго око 12800 јутара. И сада када упоредимо начин живота, посећивање кафана, терање моде итд. код једних и других, одмах нам мора пасти у очи велика разлика, која иде само на нашу штету. Отуда је код нас назадовање а код њих напредовање“ (Дан, 14.5.1938). Иако не жели експлицитно да призна како су то Немци имућнији од других становника села, аутор на крају ипак даје закључак о томе шта утиче на економске разлике међу становништвом. И поред тога је у великој мери била присутна теорија завере по којој су Немци захваљујући материјалној помоћи са стране полако преузимали српску земљу, а видимо да аутор текста није објаснио како су то немачки сељаци, покуповали толику земљу.

У светлу приближавања Другог светског рата и појаве националсоцијалистичких испада, теорија о планској куповини земље захватила је и шире слојеве већинског становништва у Војводини, али ипак са ове историјске дистанце можемо закључити да су те мере и сумње биле неоправдане. У случају купаца Немаца, да се констатовати да их није инспирисао политички, већ превасходно економски мотив, те се може тврдити да је поменута уредба била донета без основа. Познати још од досељавања у јужну Угарску као вешти мануелни радници и занатлије, Немци су били традиционално добри у појединим занимањима као што су: зидар, тесар, каменорезац, бравар, лимар, ужар, вунар, колар и ткач, а имали су успеха и у тада веома атрактивним индустријским занимањима: електричарском, водоинсталатерском и механичарском тако да има података да се чак 18% војвођанских Немаца бавило разним занатима (Петрановић, 1988:58). Немци су били заступљени и као власници индустријских погона, а од 317 индустријских, занатских и трговачких предузећа 222 су била у власништву мањинских народа, 49 су држали јужнословенски власници, а 6 су биле државне установе (док је 40 предузећа било у власништву деоничара) (Кривокапић-Јовић, 202: 312). Иако је велики број Јевреја са немачким презименима (нпр. Херман су били и Немци и Јевреји) имао у свом власништву индустријска предузећа, постоје подаци да је много Немаца имало индустријске погоне мада је свакако претеран податак Културбунда из 1940. године да су Немци у Војводини у индустријској производњи учествовали са 46,7% (Петрановић, 1988:58).

Банкарство и порез као елемент националне моћи

Након Првог светског рата нова држава је у циљу економског јачања државног народа спроводила мере национализације новчаних завода и банака у читавом међуратном периоду што је највише погађало Немце и Мађаре (Касаш, 1992: 200). Чињеница је да су Немци као и сви некадашњи поданици Аустроугарске били доста погођени заменом круне за динар у односу 4:1, но ипак можемо рећи да су имали солидну економску базу засновану на штедњи и банкарству. Процес национализације је донео прелазак банака и новчаних завода у руке државног народа, те је највећи проценат капитала војвођанских финансијских установа припадао Србима (60,63%), док су Немци на другом месту са 41 новчаним заводом имали 25,09% капитала, што је добар резултат ако узмемо у обзир то да су Мађари имали 10,30% капитала из 34 банке и новчана завода (Кршев, 1998: 47). Можемо констатовати да су мађарске банке најгоре прошле у процесу национализације, док су Немци након рата ипак били у бољем положају. У њихове новчане заводе власти су мање дирале, а и процес национализације се сводио на инкорпорирање неколико политички постављених људи из странака на власти у управне одборе новчаних завода, што осим добре апанаже поменути појединцима није много штетило немачким банкама.

Банке са капиталом мањинских народа имале су велики проблем јер су биле закинуте у односу на повољне кредите које је давала Народна банка Југославије тако да је њихов финансијски систем и на тај начин био закинут (Касаш, 1992: 200). Посебан проблем који је доминантан у политичким и медијским дебатама и у нашој свакидашњици била је теза да је Војводина „кравва музара“ и да се из ње преко пореза и других дажбина извлачи много више новца него из других крајева државе. Апсолутно је неборива историографска чињеница да су северни крајеви Краљевине СХС након уједињења плаћали много већи порез од, рецимо, јужних крајева (Црна Гора, Македонија), а пошто је на северу био највећи проценат несловенског живља, поставља се питање да ли је то рађено плански (Храбак, 1982: 78-80). Што се тиче Немаца, познато је становиште њиховог дугогодишњег представника и функционера Културбунда Штефана Крафта да је порез до диктатуре (1929. године) разрезиван по страначкој припадности (што се некад поклапало или идентификовало и са националном припадношћу с обзиром на то да су фолксдојчери имали немачку странку) (Стенограмске белешке Народне скупштине, 1932: 221). Да су порези били велики, нису спорили ни представници државног народа, а познати национални радник и покретач дневног листа - „Југословенског дневника“ Феодор Никић, правдао је тај потез власти чињеницом да су припадници мањина били економски јачи, као и да су наводно избегавали плаћање пореза (Никић, 1929: 256). Немогуће је доказати да је порез наплаћиван у циљу националне дискриминације, али је познато да су биле могуће махинације са пореским пријавама као и разни облици подмићивања надлежних органа који су (на основу пореске пријаве) процењивали економски бонитет пореског обвезника. Посебан проб-

лем у погледу секвестра након Првог светског рата као и повећања пореза за немачку мањину постојао је у Словенији, где су Немцима одузимане разне фирме, погони и непокретна имовина, а тога је донекле било и у Војводини и другим северним областима нове државе Јужних Словена.

Штампани медији о немачком задругарству

Ако говоримо о немачкој мањини у Војводини, мора се истаћи њена најважнија привредна установа, а то је задруга „Аграрија“, која је основана 1. октобра 1922. године у Новом Саду. Први човек „Аграрије“, која је октобра 1924. године приступила главном задружном савезу у Београду, до 1927. године био је Штефан Крафт, којем је та функција била само једна у низу у немачкој националној заједници. Треба нагласити да министарство пољопривреде у Краљевини СХС/Југославији није био ресор око којег су се министри отимали, а сама пољопривреда била је већином препуштена иницијативи појединаца јер се сматрало да све зависи од временских услова. И поред одређених напора да се унапреди обрада земље и едукује кадар за успешну пољопривредну производњу, у већини крајева се обављала примитивна обрада земље, често су коришћене неадекватне агротехничке мере, а и аграрне културе су биле углавном лошег квалитета. И у појединим војвођанским крајевима приноси су били ниски због непостојања државне стратегије у пољопривредној производњи као и због немара месних власти у давању повољних кредита за набавку савремене опреме и едукацији произвођача - сељака у примени напреднијих начина обраде земље.

Код Немаца је било повољније стање јер су војвођански фолксдојчери поред бољег познавања култура које дају веће принос, имали и добру сарадњу са пољопривредним стручњацима из Рајха. О сарадњи на пољопривредном пољу податке нам доноси и извештај дневног новосадског листа „Дан“, под насловом: „Немачки виноградарски стручњаци испитали могућност већег извоза вина у рајх“. У тексту се поводом те сарадње каже: „Како смо обавештени, ових дана допутоваће у нашу земљу једна мала делегација немачких виноградарских стручњака која ће овде испитати могућности већег извоза нашег вина у Немачку. У делегацији ће бити г. Роберт Дингаст, главни уредник органа за немачко виноградарство и члан Међународног бироа за вино у Паризу, са још два службена представника немачког виноградарства. Они ће прво посетити винограде у Фрушкој Гори и Вршачком виногорју, а затим и остале наше винограде у Србији, Хрватској и на Приморју, где ће испитати на лицу места могућност извоза нашег вина у рајх“ (Дан, 27.05.1938.). Немци су имали и своје националне задружне организације које су им омогућавале бољи пласман пољопривредних производа на тржишту па самим тим и заједнички наступ у иностранству, а пре свега у матичној земљи, чије су потребе за наведеним производима посебно порасле након отпочињања ратних операција. „Аграрија“ се развијала и јачала те је постала централна немачка задружна институција која је током 1939. остварила промет од 3.000 вагона пшенице, 1.405 вагона

кукуруза, а крајем 1940. године имала је 141 задругу са укупно 19 милиона динара деоничарског капитала (Мирнић, 1974: 62-63). „Аграрија“ је по избијању Другог светског рата извозила велике количине пољопривредних производа у Немачку, чиме је на економској бази доприносила укупном немачком ратном подухвату, а према писању немачке штампе, тачније листа „Deutsche Zeitung“ само 1940. године од извоза пшенице немачки ратари су остварили добит од 57,7 милиона динара (Deutsche Zeitung, 02.07.1940.).

„Аграрија“ је постала највећи посредник при извозу у Немачку и увозу из ње и највећи потрошач вештачког ђубрива у Југославији, а крајем 1938. године у њу је учлањена 171 сељачка месна задруга (Бибер, 1966: 26). Немачки узгајивачи марве, стоке и живине били су такође веома активни те је 1931. године основан „Селектор“, марвена задруга која је до 1939. године извезла 97.465 комада дебелих свиња и при том остварила промет од 117 милиона динара. Док је, по констатацији државних власти у српским већинским крајевима узгој кокошака и производња јаја, била ствар индивидулане иницијативе, Немци су имали успешну живинарску задругу „Авис“, основану такође 1931. године, која је до 1939. продала 328.000.000 јаја, 839.000.000 комада живе живине, 925.000.000 комада заклане живине и 132.000 зечева, о чему пише лист „Југословенски дневник“ (Југословенски дневник, 22.02.1934.).

Током 1927. године из „Аграрије“ је настала немачка „Позајмна централна каса“ (Landwirtschaftliche Zentral – Darlehens-Kasse), која је до Другог светског рата направила читав низ немачких кредитних задруга (до 1938. основане су 364 задруге). Она је имала велики капитал који је захваљујући штедњи њених чланова до 1940. године достигао 12 милиона динара у деоницама, док је резервни капитал износио 1,3 милиона динара, а штедни улози 5,8 милиона (Мирнић, 1974: 62). Немачки штампани медији нису скривали успешно пословање својих задруга, аграрних друштава, кредитних и задружних завода, већ су то истицали за пример другима а имали су чиме и да се похвале јер је „Централна позајмна каса“ свега годину дана пре пропасти Краљевине дала 117 милиона динара кредита месним немачким задругама, док је остварено 613 милиона динара новчаног промета, чиме је та установа потпуно доминирала у привредном животу немачке мањине у Војводини (Deutsches Volksblatt, 16.9.1940.).

Закључак

Можемо закључити да је успешно пословање у Културбунду и уопште немачкој заједници у Дунавској бановини између два рата схваћено као нека врста националне обавезе и дужности сваког правог Немца, а да је то тако, говори и следећа фактографија. Јакоб Авендер, који није успео да постане председник Културбунда, постао је 11. новембра 1939. године први човек „Аграрије“, а крајем децембра 1940. тај осведочени првоборац национасоцијализма у Војводини постаје председник „Савеза немачких кредитних и привредних задуга“ (Deutsches Volksblatt, 23.12.1940.).

Може се тврдити да је постојала добро конципирана привредна политика Културбунда, што се види из податка да је Авендер фебруар 1941. године прогласио за месец задругарства у ком је промовисао штедњу, формирање нових задруга, рационално располагање добрима и сл. Он је као привредни вођа немачке народне заједнице истицао да економски живот једног народа није сам себи циљ, већ да мора служити интересу целе фолксдојчерске заједнице у Југославији. Познато је колико су нацисти у Немачкој придавали значаја пољопривреди и сеоском привређивању уопште јер је у основи њихове расне теорије развијена мисао да је најздравији део нације задржан на селу, које је исконска аријевска заједница, а сама пољопривреда и сточарство истицани су као занимања германских предака, животно важна за нацију. Дакле, фолксдојчерски задружни систем био је и поред идеолошке премисе веома добро организован, имао је 60.000 регистрованих задругара и веома успешно је пословао (Мирнић, 1974: 64).

На крају можемо закључити да је иницијативом Немаца из Дунавске бановине подстакнуто привређивање (а не новац из Рајха), омогућило куповину земље на коју се жале југословенске власти као на систематску петоклонашку акцију. Умногome је била идеологизована и „Задруга за подизање породичних кућа“ (Hausbau-Aktiengesellschaft), која је основана у Новом Саду са капиталом од 2.400.000 динара, а каније ју је лично Јакоб Авендер промовисао као модел по којем се куће зидају и у Рајху. Постојала је треба на крају рећи и веома разграната „Задруга за социјално старање“ (Zentral-Wohlfahrtsgenossenschaft), на чијем челу је стајао Јохан Вишт, а поред тога што се бринула о здравственом стању и лечењу, та установа се старала о сиромашним члановима Културбунда.

Можемо закључити да је највећи проценат Немаца био у социјалном смислу изнад југословенског просека, а по здравственим навикама то још више долази до изражаја, иако треба нагласити да је немачка мањина оскудевала у интелигенцији тако да са тог становишта можемо рећи да су по образовању немачки сељаци били у истом просеку као и њихови словенски суседи. Писање српске штампе у Дунавској бановини о немачкој привредној и социјалној снази била је у значајној мери идеологизована посебно у медијима који су били антифашистички усмерени у време бујања нацизма у Културбунду, пред рат 1941. године. Ту је пре свега од српских медија био дневни лист „Дан“ али су и друге новине имале мало симпатија за немачки привредни успон који је приписиван субвенцијама из Рајха а не домаћој предузимљивости. Како се ближио Други светски рат пред вратима Краљевине Југославије, тако су и домаћи Немци били интензивније третирани у српским медијима уз напомену да је ипак било и реалистичног медијског сагледавања привредне, економске и социјалне снаге војвођанских Немаца.

Литература и извори:

1. Biber, Dušan (1966). *Nacizem in Nemci v Jugoslaviji 1933-1941*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
2. *Dan*
3. *Deutsches Volksblatt*
4. *Deutsche Zeitung*
5. Hrabak, Bogumil (1982). Autonomizam u Vojvodini 1919-1929. kao reakcija na finansijsko iscrpljivanje i političko zapostavljanje pokrajine. *Godišnjak društva istoričara Vojvodine* (1982), 78-80.
6. Janjetović, Zoran (2005). *Deca careva, pastorčad kraljeva: nacionalne manjine u Jugoslaviji 1918-1941*. Beograd: INIS.
7. *Jugoslovenski dnevnik*
8. Kasaš, Aleksandar (1980). Vojvođanska javnost i minhenski sporazum. U: Zbornik: *Minhenskiot dogovor i jugoslovenskite i čehoslovačkite narodi*. Skopje, 1980.
9. Kasaš, Aleksandar (1992). O jednoj predstavi jugoslovenskih Mađara iz 1940. godine, *Istraživanja*, XIV (1992), 183- 201.
10. Krivokapić-Jović, Gordana (2002). *Oklop bez viteza. O socijalanim osnovama i organizacijskoj strukturi Narodne radikalne stranke u Kraljevini SHS 1918-1929*. Beograd: INIS.
11. Kršev, Boris (1998). *Bankarstvo u Dunavskoj banovini*. Novi Sad: Prometej.
12. Mirnić, Josip (1974). *Nemci u Bačkoj u Drugom svetskom ratu*. Novi Sad: Institut za izučavanje istorije Vojvodine.
13. Nikić, Fedor (1929). Revizija naše politike u Vojvodini – povodom desetogodišnjice Oslobođenja i Ujedinjenja. *Letopis Matice srpske*, knjiga 319, sveska 2 (februar 1929), 252-267.
14. Petranović, Branko (1988). *Istorija Jugoslavije I. Kraljevina Jugoslavija 1918-1941*. Beograd: Nolit.
15. Stenografske beleške Narodne skupštine, Vanredan saziv za 1939. godinu , knjiga I, Beograd, 1939.
16. Stenografske beleške Narodne skupštine, Vanredni saziv za 1931/32, knjiga IV, Beograd, 1932.

MEDIA COVERAGE OF THE ECONOMIC AND SOCIAL STRENGTH OF DOMESTIC GERMANS IN THE DUNAVSKA BANOVINA

Summary: The paper analyzes the writing of the print media in Serbian and German about the economic potential of Germans who lived in the Dunavska Banovina (the territory of today's Vojvodina) between the two world wars. The paper presents data on the possession of land according to nationality, then the banking sector, cooperatives and agrarian associations managed by the Germans from Vojvodina. The thesis that the Germans deliberately and systematically bought land in the Dunavska Banovina was especially analyzed. The text also presents data on German cooperatives, which were well organized and gave exceptional (outstanding) results for a given historical period. At the end of the paper, it was assessed that the media in the Serbian language, as the April war approached, wrote more and more intensively about the Germans, emphasizing that there were also objective journalistic analyzes of the state of German economic and social power.

Key words: media, newspapers, Germans, economy, Dunavska banovina, social situation

